

Kovács katáng Ferenc

Arról, hogy fordítani kell!

Nagyjából 6000 nyelvet beszélnek a világon. El rejlések szerint 100 év múlva elt nik a fele. Havonta 2 nyelvel leszünk szegényebbek.

Az idei salzburgi fordítói világkonferencián is megkondították a vészharangokat. Ha meg akarjuk őrizni a nyelvi kultúránk sokszínűségét, akkor komolyan kell venni a kis nyelvek közötti kommunikációt. Óriási feladat hárul a fordítókra, de elsősorban a korántsem könnyen ajánlkozó kiadókra és az állami támogató szervekre. Göran Malmqvist svéd professzor szerint a fordítónak nagyobb szerepet kell vállalniuk a művek kiválogatásában. Hátat kell fordítani annak a fordítói politikának, ami a médiák segítségével igyekszik világsztárokat faragni, s műveiket egy időben a világ elé tárni. Pl. az 1986-90-ig terjedő időszakban 5000 fordításkötet jelent meg Svédországban, s ebből csak 700 volt nem francia, német vagy angol s ezek is főleg európai nyelvűek voltak. Ázsiai, latin-amerikai, afrikai mű szinte egyáltalán nem került a polcokra. Az utóbbi időben, nem utolsó sorban a globalizáció hatására, egyre nyitottabb lett a gazdasági-és a munkaerőpiac. Új népvándorlás indult útjára. S annak ellenére, hogy Svédország is multikulturálissá vált, a 2005-2007 között kiadott 9000 fordításkötetből csak 25 volt afrikai, vagyis olyan nyelvű, amin Svédország legtöbb bevándorlója beszél. Az unikális fordításkötetek ráadásul kis kiadóknál, kis példányszámban jelennek meg.

Norvégiában pl. 1992-2004 között öt orosz fordításkötet jelent meg kortárs szerzőtől. Ettől már a magyar irodalom is szerencsésebb, hiszen évente legalább egy új kötet lát napvilágot. A Nobel díjasokat sem kíméli a fordításirodalom piac. Elfride Jelinek 2004 előtt még nem volt olvasható norvégul.

Óriási tehát a probléma. Nagy feladat vár a sajtóra, a TV-re, rádióadásokra s nem utolsó sorban a kritikusokra, akiknek végre már nemcsak az irodalmi műveket kellene - ha egyáltalán- ismertetnie, hanem a fordítók munkáját, alkotását is.

Néhányunk gondolata a fordításról:

- Fordítani annyi, mint elmélyülni az anyanyelvben. Aki Hamsun írásait szereti, az Hamsun gondolatvilágában is otthon érzi magát. (Georg Johannesen norvég költő

- Minden olvasott szövegtolmácsolás. Az olvasó szemüvegén, elméjén átszűr, tudatban formálódó történet. A fordító másként olvas. Szó szerint, sorról sorra, gondolatról gondolatra: az eredeti szöveget adja vissza. Más nyelven. (Thomas Lundbo norvég kritikus, műfordító)

- Sokan képzelik magukról, hogy lehet úgy fordítani szerelmes verset, hogy maguk még csak a közelében sem jártak a vak, és beteljesületlen szerelemnek. (kkf)

- A fordítás veszteség, távolságtartás, hiányjegyzék az eredeti és a fordított szöveg között. Szabadság. A szabadság hiánya. (Hanne Ørstavik norvég író)

- Az ember nem pénzért fordít, hanem a könyvek iránti elapadhatatlan érdeklődés miatt. (Kisti Baggethun norvég műfordító)

Születhet-e szellemes személyes megfogalmazása a m fordítás mibenlétének?

Műfordítás: új szerelem, új kálváriák. A vére, a lázas álmai hajtják az embert. Felébred, visszaalszik, de már nem a régi. Párnáján új illatok után szimatol, keze tétován csúszik a lepedő gyűrődésein. Keres, kutat, a levegőt öleli. Jó esetben a régi emlékek hullámain bealszik, de a vére új vizekre, új vadászmezőkre úzi. A reggel józanító, tárgyilagos, szokás szerint esik, de minimum szél fúj. Isten ments új kalandba bonyolódni, mindent előről kezdeni. De mindhiába, új kedves tűnt fel a láthatáron. Kerülgetjük, mint macska a forró kását. Messziről, egyre kisebb sugarú körökben. Vére megy a játék. Harc a hódítás öröméért, a birtoklásért, harc a harc kedvéért. Mámorító, gömbölyded formák, kristálytisza gondolatok, remekmű a célkeresztben. Minden tökéletes, és szép. Ez a csoda is csak velünk történhet meg. Még az sem gyanús, hogy volt már korábban is ez a mámor, s nyomában hamar érkezett a keserű valóság. És lám, már dokumentumokba, határidőkbe burkolózik a préda. Észre sem vesszük, és már magunk képére akarjuk formálni, bársonyossá simogatnánk narancsbőrét, duzzadtra cirógatnánk ereszkedő bájait. Ellenáll, nem szívesen adja magát. Örök huzavona, hol egyik, hol másik kerül fölül. Kötélhúzás, hullámvasút, berepülő pilóta fejjel fönt és lent. Édes, bearanyozott napok, felhőtlen, szikrázó kék ég, s mint zápor, zivatar, derült égből a villámcsapás: borús, elfektetült napok. Mintha rossz álmából ébrednénk, savanyú lehelettel, másnaposan, meszesgödör-égő gyomorral. Mintha rossz fát tettünk volna a tűzre.

Szerelembe estünk. Mintha saját verset, novellát, regényt íránk, de műfordítunk.

Szakfordítás: Urambocsá, afféle prostitúció:

„...új kávézó nyílt a placcon, pici kerek asztalokkal. Itt ülök órák hosszat, püfölöm az írógépet. Leül mellém egy *olyan* lány, beleles a szövegembe, kinevet. Nem rosszindulatból, csak zavarában. Nem ért semmit. Nem is érthet, lemezezni szoktunk, hallgatni egyikőjük fecsegését, de irodalomról, színházról soha szót sem váltunk. Nem az ő világuk, miként is lenne az. Ez itt idétlenkedik, s megfenyeget, ha kifecsegem az újságokban, keresztben nyel le, kiszívja a vérem, s néhány apró kínzásféléit is emleget. Kell is a lapoknak efféle történet, majd pont ők nyúlnak darázsfszerekbe. Novellákat írok, rövid történeteket. A lányok mesélnek, én meg továbbgondolom. De mire önálló kötetem lesz, talán ez az ősi mesterség is kihal. Írj **NN**-ről - bízhatnak- könnyes, szép történeteket, vennék, mint a cukrot. Ne ránk pocsékold az időd. Az nem megy lányok, tér és idő, új dimenziók... itt egy hosszabb fejtegetésbe kezdek. Elvétem a mércét, ezt a többdimenziós, idősikos dolgot nem kultiválják, s félreérthetetlenül mutogatják, mi kellene ide. Elűtjük tréfával, másról beszélgetünk...”